

По своему происхождению данные глаголы относятся к исконно русским. Глаголы *говорить, сказать, молвить, молчать, молкнуть* являются праславянскими и известны всем группам славянских языков [1, с. 424]. Собственно русскими являются глаголы *высказать, высказывать, выразить, выразать, отмалчиваться, безмолвствовать, немотствовать*, т. е. образованы непосредственно в русском языке.

Три глагола входят в одно словообразовательное гнездо: *молчать, молкнуть, отмалчиваться*. А глаголы *сказать, высказать, высказывать* образуют словообразовательную цепочку (*сказать* → *высказать* → *высказывать*). Глаголы *говорить, сказать, молвить, молчать* и *молкнуть* образуют очень разветвлённые словообразовательные гнёзда. Непосредственно от этих глаголов образуются слова разных частей речи. От глагола *говорить* произведено 32 глагола, 7 существительных и 3 прилагательных, от глагола *молчать* – соответственно 11, 6 и 1. Наиболее продуктивными по количеству производных являются глаголы говорения. Производные от этих глаголов образуются разными способами словообразования. Наибольшую продуктивность проявляет префиксальный способ. Количественная характеристика префиксальных производных следующая: от *говорить* – 20, от *сказать* – 10, от *молвить* – 9, от *молчать* – 6 и от *молкнуть* – 4. На втором месте по количеству производных находится суффиксация: от *говорить* – 8, от *сказать* – 4, от *выразить* – 5, от *молчать* – 4 [2, с. 328].

Данные глаголы встречаются также и в поговорах. Чаще всего используются глаголы *говорить, сказать* и *молчать*. Остальные глаголы употребляются в устойчивых выражениях очень редко.

Литература

1 Фасмер, М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмер. – М.: Прогресс, 1986. – Т. I. – 573 с.

2 Тихонов, А. Н. Словообразовательный словарь русского языка / А. Н. Тихонов. – М.: Русский язык, 1985. – Т. I. – 855 с.

М. А. Бірыла

Навук. кір. **Л. В. Паплаўная,**

канд. філал. навук, дацэнт

СЕМАНТЫЧНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ СА ЗНАЧЭННЕМ АСОБАСНАЙ ХАРАКТАРЫСТЫКІ ЧАЛАВЕКА

Фразеалагічныя адзінкі адкрываюць нам унутраны свет чалавека, адлюстроўваюць яго эмоцыі, паводзіны. Асаблівасць фразеалагізмаў заключаецца ў іх антрапацэнтрычным характары, паколькі яны звязаны з чалавекам і раскрываюць усе бакі яго жыцця. Аб'ектам даследавання сталі 257 фразеалагічных адзінак са значэннем асобаснай характарыстыкі чалавека, выбраных са “Слоўніка фразеалагізмаў” І. Я. Лепешава.

Намі было выдзелена 4 семантычныя групы фразеалагічных адзінак:

1) фразеалагізмы, якія адлюстроўваюць рысы характару чалавека: *у цюмя біты* ‘нездагадлівы, неразумны чалавек’ [1, с. 106]; *Бог пакрыўдзіў* ‘няма пэўных здольнасцяў, якасцяў’ [1, с. 116];

2) фразеалагізмы, якія характарызуюць знешні выгляд чалавека: са значэннем ‘малы’ ўжываюцца фразеалагізмы: *ад зямлі не адрас* ‘вельмі нізкага росту, малы’ [1, с. 76]; *аршын з шапкай* ‘вельмі малы, невысокі, нізкарослы’ [1, с. 91]; ‘высокі’ – *вярста каломенская* ‘чалавек вельмі высокага росту’ [1, с. 273]; *гамоніць (гаворыць) з небам* ‘вельмі высокі, гамоністы’ [1, с. 293];

3) фразеалагізмы, якія адлюстроўваюць фізічны стан чалавека: *браць у губу* ‘піць спіртное’ [1, с. 146]; *браць у рот* ‘піць спіртное’ [1, с. 150]; *лыка не вяжа (не вязаў, не вяжуць, не вязалі)* ‘такі п’яны, што ледзь гаворыць’ [1, с. 270]; *хмель ударыў у галаву* ‘хто-н. ап’янеў’ [2, с. 611];

4) фразеалагізмы, які адлюстроўваюць псіхалагічны стан чалавека: *ставіць калом вочы* ‘злосна, выяўляючы варожасць, глядзець на каго-н.’ [2, с. 443]; *бліскаць вачамі* ‘пазіраючы, выяўляць пачуццё гневу, незадавальнення’ [1, с. 111].

Такім чынам, фразеалагізмы са значэннем асобнай характарыстыкі чалавека часцей даюць адмоўную характарыстыку. Фразеалагічныя адзінкі са значэннямі ‘дурны’, ‘хітры’, ‘гультаяваты’, ‘ілгун’, ‘вопытны’, ‘балбатлівы’ – самыя распаўсюджаныя ў беларускай фразеалогіі.

Літаратура

1 Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў: у 2 т. Т. 1: А-Л / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 672 с.

2 Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў: у 2 т. Т. 2: М-Я / І. Я. Лепешаў. – Мінск: Беларус. Энцыклапедыя імя П. Броўкі, 2008. – 704 с.

Я. А. Васькевіч

Навук. кір. А. В. Брадзіхіна,

канд. філал. навук, дацэнт

КАХАННЕ І АДЗІНОТА ЯК ЭКЗІСТЭНЦЫЙНЫЯ З’ЯВЫ Ў АПОВЕСЦІ «ГІСТОРЫЯ ХВАРОБЫ» А. ФЕДАРЭНКІ

Каханне – адна з фундаментальных экзистэнцыйных тэм у сусветнай культуры і мастацтве. У старажытных філасофскіх сістэмах каханне выступае як касмічная сіла, падобная да сілы прыцягнення. Згодна з Э. Фроммам, «гэта актыўная сіла ў чалавеку, сіла, што разбурае сцяну, якая аддзяляе чалавека ад яго блізкіх; якая аб’ядноўвае яго з іншымі. Каханне дапамагае яму пераадолець пачуццё ізаляцыі і адзіноты, пры гэтым дазваляючы яму заставацца самім сабой і захоўваць сваю цэласнасць» [1, с. 47]. Галоўных герояў аповесці «Гісторыя хваробы» А. Федарэнкі Вяргейчыка і Мяцельскую звязваюць любоўныя пачуцці. Мяцельская з-за памылак мінулага новыя адносіны будзе асцярожна. Дзяўчына прагне ласкавасці, пяшчоты, падтрымкі і адкрывае сваю душу Вяргейчыку ў надзеі, што ён зразумее яе адзіноту і боль. Але Вяргейчык быццам ігнаруе яе адкрытасць: «Па логіцы са мною, якога яна паважала больш як Сяргея [былога каханка. – Я. В.], яна павінна была легчы ў ложак з яшчэ большаю ахвотаю» [2, с. 20]. Таццяна шукае і не можа знайсці свой ідэал – мужчыну моцнага, упэўненага ў сабе, аўтарытэтнага. Па сваіх знешніх і ўнутраных параметрах Вяргейчык далёкі ад яе ідэала, што ён сам неаднаразова падкрэслівае. У праявах любові Таццяна менш эмацыйная за Вяргейчыка: «Кожны чалавек мае прыкладны запас кахання. Выліваецца гэты запас найчасцей на абы-каго, на чалавека, якому каханне ці непатрэбна наогул, ці патрэбна на малы час ... У яе [Таццяны – Я. В.] запас гэты амаль нескрануты, але мне яна вылучае маленькую долю, столькі, каб трымаць каля сябе [2, с. 25]. Характар Вяргейчыка процілеглы. Гэта няўпэўнены, сціплы чалавек, схільны да пастаяннага самааналізу. З аднаго боку, ён здольны кахаць, з другога – у адрозненне ад Таццяны, каханне для яго прыраўноўваецца да інтымнай блізкасці. Такім чынам, А. Федарэнка пераканаўча паказаў сутыкненне розных характараў, поглядаў на жыццё, розных душэўных арганізацый, што спараджае дзіўнае пачуццё, толькі знешне падобнае да кахання і з самага пачатку асуджанае на правал. Такія партнёры не змаглі б знайсці падтрымку і выйсце з адзіноты адно ў адным.

Літаратура

1 Фромм, Э. Искусство любить. Исследование природы любви / Э. Фромм. – М.: Педагогика, 1990. – 110 с.

2 Федарэнка, А. М. Гісторыя хваробы : аповесць, апавяданні / А. М. Федарэнка. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1990. – 135 с.